

Aktywność zawodowa jako element przygotowania do życia małżeńsko- rodzinnego osób niepełnosprawnych

Wojciech Otrębski

Instytut Psychologii

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Plan wystąpienia:

- **Skala zjawiska – aktywność zawodowa osób niepełnosprawnych**
- **Praca w życiu człowieka,**
- **Definicyjny porządek,**
- **Miejsce rehabilitacji zawodowej,**
- **Przesłanki , modele i porządek prawny rehabilitacji zawodowej i zatrudnienia osób niepełnosprawnych,**
- **Formy organizacyjne reh. zaw.**
- **Zatrudnienie wspomagane- dla kogo dobra droga?**
- **Konkluzja**

Skala zjawiska niepełnosprawności:

- 5 456,7 tys. (14,3%) mieszkańców Polski uznawanych jest za osoby niepełnosprawne,
- Lekka przewaga niepełnosprawnych mężczyzn nad kobietami,
- Nieznacznie więcej niepełnosprawnych mieszka na wsiach niż w miastach.
- 27,00% stopień znaczny; 39,60% stopień umiarkowany; 33,40% stopień lekki.

Źródło: niepełnosprawność w liczbach-2011

Wskaźniki zatrudnienia:

- Współczynniki aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym powoli wzrasta 2007-22,60%; 2008-23,90%; 2009-24,60%; **2010-25,90%**,
- Udział pracujących osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym wynosił odpowiednio: 2007-19,40%; 2008-20,80%; 2009-21,40%; **2010-21,90%**,
- Stopa bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym wynosi odpowiednio: 2007-14,10%; 2009-12,80%; **2010-15,30%**,

Źródło: niepełnosprawność w liczbach-2011

Znaczenie pracy w życiu człowieka (niepełnosprawnego) - definicja pracy:

Każda działalność spełniana przez człowieka, bez względu na jej charakter i okoliczności, którą za pracę uznać można i uznać należy, spośród całego bogactwa czynności, do jakich człowiek jest zdolny i dysponowany poprzez samą swoją naturę, poprzez samo człowieczeństwo.

Źródło: Jan Paweł II Laborem exercens

Znaczenie pracy w życiu człowieka (niepełnosprawnego) - cechy pracy:

Cechy pracy:

- działalność celowa (racjonalność i woliwność),
- społecznie doniosła (cenna i aprobowana),
- jest tworzeniem nowego dobra (doskonaleniem),
nowych wartości,
- naturalnie konieczna (poczucie obowiązku, trud i
radość),
- zawsze zawiera w sobie aspekt indywidualny i
społeczny.

Znaczenie pracy w życiu człowieka (niepełnosprawnego) - funkcje pracy:

Funkcje pracy:

- dochodowa,
- socjalizacyjna,
- rehabilitacyjna,
- rozwój osoby,
- rozwój społeczeństw.

Znaczenie pracy w życiu człowieka (niepełnosprawnego) -
cel pracy: rozwój człowieka

Dzięki pracy człowiek jest obecny w świecie i bez niej nie może się rozwijać.

Praca wyróżnia człowieka wśród reszty stworzeń i jest podstawowym wymiarem ludzkiego bytowania na ziemi.

W pracy człowiek odkrywa sens swojej egzystencji z niej też czerpie właściwą sobie pozycję w społeczeństwie.

Źródło: Jan Paweł II za: Dyczewski L. (2004). Praca i kultura, s. 39

Znaczenie pracy w życiu człowieka (niepełnosprawnego) - prawo do pracy:

Prawo do pracy przynależy do praw osobowych człowieka – podstawowych, niezbywalnych, powszechnie uznawanych, zapisanych w:

- Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka,
- Międzynarodowym Pakcie Praw Gospodarczych, Politycznych i Kulturalnych,
- Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,
- Karcie Praw Osób Niepełnosprawnych.

Definicja osoby niepełnosprawnej:

- *osoba niepełnosprawna* – oznacza tu jednostkę, której szanse uzyskania, utrzymania i awansu we właściwym zatrudnieniu są poważnie ograniczone na skutek fizycznej lub psychicznej niepełnosprawności oficjalnie orzeczonej (Majewski 1994, s. 35).

Przesłanki dla zatrudnienia osób niepełnosprawnych:

-Każda osoba niepełnosprawna pomimo uszkodzenia organizmu zachowuje pewne sprawności i dyspozycje, które po ich zidentyfikowaniu, ukierunkowaniu i usprawnianiu (przy zastosowaniu odpowiednich środków oraz w odpowiednich warunkach) stają się podstawą umożliwiającą podjęcie szkolenia, a później pracy zawodowej.

-Żadna praca nie wymaga od osoby, która ją wykonuje wszystkich jej sprawności, zarówno fizycznych, psychicznych (w tym intelektualnych i in.), jak i społecznych.

Przesłanki dla zatrudnienia osób niepełnosprawnych:

Osoby niepełnosprawne zachowują często wiele sprawności, a także posiadają specjalne uzdolnienia (zdolności), które mogą stanowić podstawę do podjęcia odpowiednich działań mających na celu przygotowanie ich do pracy zawodowej, a następnie pomyślnego zatrudnienia.

Źródło: A. Hulek

Rozwiązania systemowe – jaka pomoc?

Rolą rozwiązań systemowych powinno być wspieranie dorosłych osób niepełnosprawnych w normalizacji ich życia.

Normalne życie dorosłej osoby niepełnosprawnej to takie, które jest podobne do życia jej rówieśników w zakresie:

- rozwoju osobowego (wartości, autonomii, sprawstwa),
- relacji osobowych, kontaktów społecznych,
- samodzielności, niezależności (mieszkanie),
- aktywności zawodowej (rola pracownika).

Jakie możliwości rozwiązań systemowych istnieją w Polsce? (segregacja/integracja)

- System szkolnictwa – zabezpiecza potrzeby edukacyjne (rozwoju osobowego),
- System medycznej opieki i rehabilitacji,
- System rehabilitacji społecznej i zawodowej:
  - wspieranie niezależności i samodzielności życiowej (mieszkalnictwo),
  - wspieranie aktywności zawodowej (pełnienie roli pracownika).

Definicja rehabilitacji zawodowej:

- **rehabilitacja zawodowa** *jest to proces zachodzący między ludźmi - gdzie jedną z osób jest osoba niepełnosprawna - w którym działania pozostałych osób wywołują w niej i w środowisku pracy zmiany, upodobniając tym samym jej funkcjonowanie w sytuacji pracy coraz bardziej do funkcjonowania zawodowego osób pełnosprawnych.*

Definicja rehabilitacji zawodowej: cd.

- Rehabilitację zawodową należy widzieć jako aspekt szeroko rozumianej rehabilitacji społecznej, koncentrujący się szczególnie na przygotowaniu osoby niepełnosprawnej do podejmowania aktywności zawodowych i właściwego pełnienia roli pracownika.
- Efektem końcowym tego procesu jest zmiana zachowania rehabilitowanego i zmiana w środowisku pracy, w wyniku której pełnienie przez niego roli pracownika będzie podobne do osób sprawnych.

Zalecenia WHO, MOP, Komisji Europejskiej, Założenia do ustawy...:

- Osoba niepełnosprawna bez względu na rodzaj i stopień niepełnosprawności ma takie samo prawo jak wszyscy inni członkowie danego społeczeństwa do realizacji swoich marzeń i potrzeb w zakresie aktywności zawodowej.
- Rehabilitacja zawodowa i zatrudnienie powinno mieć jak najbardziej integracyjny charakter. To znaczy należy dążyć do tego aby działania, struktury, programy i instrumenty z zakresu rehabilitacji zawodowej i zatrudnienia osób niepełnosprawnych włączane były w struktury i instrumenty ogólnodostępne.

Zalecenia WHO, MOP, Komisji Europejskiej, Założenia do ustawy...: cd.

- Jest to zasada *disability mainstreaming* – u, nazywanego także zintegrowanym podejściem do niepełnosprawności.
- Nie neguje się jednak konieczności utrzymania odrębnej regulacji ustawowej, jak też organizacyjnej dla tych spośród osób niepełnosprawnych, których rodzaj i poziom niepełnosprawności wyklucza lub w zasadniczy sposób utrudnia samodzielne funkcjonowanie na rynku pracy, w pełnej konkurencji z osobami sprawnymi.

System rehabilitacji zawodowej:

Elementy segregacyjne:

- warsztaty terapii zajęciowej (wtz),
- zakłady aktywności zawodowej (zaz),
- zakłady pracy chronionej (zpch),

Elementy integracyjne:

- zatrudnienie na otwartym rynku pracy,
- chronione miejsce pracy (adaptacja),
- **zatrudnienie wspomagane.**

Otwarty rynek pracy: zatrudnienie wspomagane

- Koncepcja zatrudnienia wspomaganego narodziła się na początku lat 80. minionego stulecia w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej.
- Definiowana jest jako: zatrudnienie osób najbardziej niepełnosprawnych - ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności – w zwykłych zakładach pracy, przy zapewnieniu im wsparcia przez trenera pracy (asystenta zawodowego) .

Otwarty rynek pracy: zatrudnienie wspomagane

- O zatrudnieniu wspomaganym możemy mówić wówczas, gdy osoba niepełnosprawna wykonuje regularną pracę wspólnie z innymi pełnosprawnymi pracownikami, to znaczy w warunkach integracyjnych, gdzie większość stanowią pracownicy sprawni, a niepełnosprawny nie jest uczestnikiem specjalnie zorganizowanej grupy niepełnosprawnych pracowników.
- Zatrudnienie wspomagane nie powinno być rozumiane jako pojedyncza akcja podejmowana wobec jednej czy drugiej osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności, lecz jako strategia działania umożliwiająca osobom niepełnosprawnym pomyślnie zatrudnienie na otwartym rynku pracy.

Otwarty rynek pracy: zatrudnienie wspomagane

- Forma ta tym różni się od innych modeli rehabilitacji i zatrudnienia osób niepełnosprawnych, że doprowadza wprost do zatrudnienia, zapewnia szkolenie w trakcie wykonywania pracy i wspomaganie danego pracownika tak długo, jak długo jest to konieczne.
- To wspomaganie prowadzone jest przez odpowiednio przygotowanych specjalistów.
- Specjaliści od zatrudnienia starają się, aby praca w jak największym stopniu *pasowała* do osoby i odwrotnie.
- Stopień i zakres ich zaangażowania zależy od indywidualnych potrzeb każdego z potencjalnych pracowników.

Konkluzja:

- Nowy model zatrudniania osób niepełnosprawnych krótko można by wyjaśnić jako maksymalna rezygnacja z segregacji w zatrudnieniu na rzecz jak najpełniejszej integracji.
- Nie oznacza to oczywiście rezygnacji z systemu wsparcia zatrudnienia osób niepełnosprawnych. Inaczej rozłożone są jego akcenty.
- Wsparcie otrzymuje niepełnosprawny pracownik i pracodawca wówczas, gdy decyduje się na zatrudnienie takiego pracownika.

Konkluzja: cd.

- Oczekiwany rezultatem tych działań jest zminimalizowanie liczby zakładów pracy zatrudniających tylko lub w przeważającej części osoby niepełnosprawne i zaistnienie tych osób na tak zwanym otwartym rynku pracy.
- Chronione miejsca pracy pełniły by wówczas rolę jedynie przejściowego etapu w rehabilitacji zawodowej osoby niepełnosprawnej.

Dziękuję za uwagę